

Milan Kuzminac

Praznovanja 1700 let milanskega edikta

»*In hoc signo vinces – v tem znamenju boš zmagal*«

Povzetek: Milanski edikt (*Edictum Mediolanense*) je verski tolerančni edikt iz leta 313, ki je izenačil kristjane v Rimskem cesarstvu s pripadniki drugih verstev, kar je zanje pomenilo svobodo verovanja in posledično prekinitev preganjanja. « Jubilej je danes pomemben za ves krščanski svet in za vse vesoljstvo. Letos sta ga obeležili dve mesti: Milano v Italiji, kjer je bil edikt podpisan in objavljen, ter Niš v Srbiji, antični Nais (Naissus), mesto, v katerem je bil februarja leta 272 ali 273 rojen cesar Konstantin.

Ključne besede: milanski edikt, jubilej, praznovanja, Srbija, pravoslavna Cerkev, katoliška Cerkev

Summary: *The celebration of 1700 years of the Edict of Milan*

Summary: The edict of Milan (Edictum Mediolanense) is a religious tolerance edict in 313, which equaled the Christians in the Roman Empire with members of other religions, which for them meant the freedom of belief and the resulting suspension of persecution. The Jubilee is now important for the whole Christian world and for all universe. This year it celebrated the two cities: Milan in Italy, where was signed and published an edict, and Niš (Nish) in Serbia, the antique Nais or Naissus, the city in which the emperor Constantine was born in February in the year 272 or 273.

Keywords: *Edict of Milan, anniversaries, celebrations, Serbia, the Orthodox Church, the Catholic Church.*

Milanski edikt

Milanski edikt (*Edictum Mediolanense*) je verski tolerančni edikt iz leta 313, ki je izenačil kristjane v Rimskem cesarstvu s pripadniki drugih verstev, kar je zanje pomenilo svobodo verovanja in posledično prekinitve preganjanja. Leto 312 je bilo zelo pomembno v življenju Konstantina Velikega, in to zaradi dogodka pred bojem z močnejšo vojsko Maksencija. Konstantin je na nebu videl znak XP (Hristos) in jasno zaslišal Božji glas, ki je rekel: »*Constantine, in hoc signo vinces!*« (Konstantin, v tem znamenju boš zmagal!). Poslušal je Božji glas ter ukazal na svoj šlem in ščite vojakov ter vojno zastavo (labarum) postaviti monogram, sestavljen iz prvih črk Kristusovega imena. Ta znak je bil kasneje znan kot Konstantinov monogram. Konstantin je s svojo vojsko premagal Maksencija pri Milvijskem mostu ter v zahvalo edinemu vsemogočemu Bogu naslednjega leta z Licinijem podpisal milanski edikt, ki predstavlja novo poglavje v zgodovini človeštva.

Konstantin Veliki je vzpostavil svoje prestolno mesto v Vizantionu (Constantinopolis, Carigrad, Istanbul) ter dal sezidati veličastno cerkev svete Božje modrosti, ki je ob propadu Vzhodnega rimskega cesarstva oziroma Bizanca (Vizantije) bila preurejena v džamijo in je danes muzej. Konstantinova mati sveta Jelena ali Helena je našla sveti Križ, na katerem je bil križan Gospod Jezus Kristus, Božji Sin, ter s svojim sinom sezidala veliko cerkev Jezusovega groba in vstajenja v Jeruzalemu. Čeprav je Konstantin sodeloval na cerkvenih zborih in vzpostavil bizantinsko duhovnost, državo, civilizacijo, kulturo in umetnost ter s svojo materjo, ki je bila kristjanka, sezidal veliko cerkva, se je dal krstiti šele v starosti, pred smrtjo. Imel se je za nedostojnega krsta, ker je njegova cesarska služba velikokrat zahtevala dela, ki niso bila v skladu s krščansko vero. Konstantin je v svojem ediktu izrekel zelo lepe besede, da vsak lahko veruje, kakor mu srce govori, ter da nobena religija ne sme biti preganjana. Kristjanom in Cerkvi so bila vrnjena imetja, člani Cerkve so postali svobodni državljani, enaki pred zakonom in so smeli z bogoslužjem mirno slaviti Boga.

Jubilejno leto 2013

V tem letu praznujemo velik jubilej – 1700 let tolerančnega akta, s katerim se je končalo dolgoletno preganjanje »Cerkve Božije«. Jubilej je danes pomemben za ves krščanski svet in za vse vesoljstvo. Letos sta ga obeležili dve mesti: Milano v Italiji, kje je bil edikt podpisan in objavljen, ter Niš v Srbiji, antični Nais (Naissus), mesto, v katerem je bil februarja leta 272 ali 273 rojen cesar Konstantin. V Srbiji je bilo 17. januarja 2013 v sodelovanju države in Cerkve razglašeno leto milanskega edikta. Slovesna razglasitev je bila v Nišu v navzočnosti predstavnikov tradicionalnih verskih skupnosti, predsednika države, vlade in članov vlade Republike Srbije, drugih predstavnikov družbe in mesta, predstavnikov diplomacije iz drugih držav ter veliko gostov in meščanov.

Ob jubileju so v državi skozi vse leto organizirali velike kulturno-umetniške slovesnosti, koncerte, med njimi Verdijevi operi *Aido* in *Trubadurja*, srbski glasbeni spektakel *Constantin Magnus*, *Muzika Konstantinovega mesta* in druge. Državna televizija RTS je nekaj mesecev predvajala oddajo z naslovom »313«, s katero je ozaveščala o pomenu milanskega edikta v današnjem času.

Veliko slavje za katoliško Cerkev v Srbiji se je začelo z romanjem mladih v Beograd in Niš 19., 20. in 21. Septembra 2013. Prišlo je veliko romarjev iz držav regije ter iz drugih evropskih dežel in Amerike. Prispeli so škofje, nadškofje in kardinali iz veliko evropskih dežel in ZDA. Glavni mašnik je bil papežev odposlanec nadškof in metropolit iz Milana kardinal Angelo Scola. Ob tej priložnosti so bile v Niš prenesene relikvije svetega Križa, dar Modenske škofije, in svetišča Nonantola v bližini Milana ter relikvije svete Helene, dar nemške škofije Trier.

V soboto, 21. 9. 2013, je bila darovana slovesna sveta maša na stadionu Čair v Nišu. Mašo je daroval kardinal Scola ob somaševanju beograjskega nadškofa in metropolita ter predsednika mednarodne škofovske konference svetih Cirila in Metoda s sedežem v Beogradu Stanislava Hočevarja ter drugih škofov in duhovnikov, koncelebriralo jih je 120. Maše se je udeležilo nekaj tisoč ljudi, med njimi predstavniki Srbske pravoslavne Cerkve, Islamske skupnosti Srbije, reformatske (kalvinistične) Cerkve v Srbiji ter anglikanski in evangeličanski duhovniki. Pri maši so bili navzočni tudi predstavniki mestne in državnih oblasti, predsednik

Srbije Tomislav Nikolić, prestolonaslednik Aleksandar II. Karađorđević in njegova žena princesa Katarina Karađorđević ter župani Niša, Aleksinca, Zaječara, veleposlaniki, predstavniki vojske Srbije in policije ter drugi.

Naslednji dan, v nedeljo, 22. septembra, je bila – kot del proslave jubileja milanskega edikta – slovesna pravoslavna liturgija na mestnem trgu v Sremski Mitrovici. Daroval jo je srbski patriarh Irinej z nekaj škofi. Sremska Mitrovica ima še danes na grbu ime Civitas Sancti Demetri – mesto svetega Dimitrija, ki je v tem mestu bil diakon in je umrl kot mučenec, prav tako kot veliko drugih mučencev iz antičnega Sirmiuma. Tudi danes veliko kulturnih, športnih in drugih ustanov nosi ime Sirmium, saj je to bilo eno štirih prestolnih mest v Rimskem imperiju. Takrat je mesto imelo okoli sto tisoč prebivalcev, danes pa jih ima okoli štirideset tisoč. Mesto je znano tudi po škofu sv. Irineju, mučencu, in sveti Anastaziji, mučenki; mučencu sv. Sinerotu in veliko drugih iz Sirmiuma ter s planine Fruške Gore, ki so pogumno dali svoje življenje za vero in Kristusa. Mesto je posvečeno svetemu Dimitriju, tako se god mesta proslavlja na praznik svetega Dimitrija, po julijanskem koledarju 8. 11. (26. 10. po julijanskem koledarju). Glavna (saborna) pravoslavna cerkev v centru mesta je posvečena sv. Dimitriju, pa tudi katoliška cerkev, ki sv. mučenca Dimitrija proslavlja 26. 10., in je danes katedrala ter sedež Sremske škofije.

V Sirmiumu je nekaj časa živel tudi cesar Konstantin Veliki, en sin se mu je rodil v Sirmiumu, drugi pa se je poročil v tem mestu. Sirmium je bil eden glavnih in pomembnih sedežev krščanske Cerkve v prvih stoletjih. Znanе so »sirmijske formule«, s katerimi so reševali dogmatična vprašanja, pomembna za ves krščanski svet. To je bil sedež, iz katerega se je krščansko misijonarstvo razširilo po vsej Panoniji, tako je bil tudi center za pokristjanjevanje današnje Slovenije. Mesto ima danes veliko sledov bogate zgodovine in pod sedanjo Mitrovico je ves nekdanji Sirmium, nekaj ostankov carske palače, lapidariuma, bazillike in drugih stavb.

Osrednje slavje za pravoslavno Cerkev je bilo šestega oktobra v Nišu. Glavni voditelj slavja je bil carigrajski in ekumenski (vaseljenski) patriarh Bartolomej, ob njem pa jeruzalemski patriarh Teofil; patriarh moskovski in vse Rusije Kiril; srbski patriarh Irinej; tiranski arhiepiskop in poglavar albanske pravoslavne Cerkve Atanasije; poglavar poljske pra-

voslavne Cerkve metropolit Sava; metropoliti, nadškofje in škofje iz Rusije, Grčije, Cipra, Bolgarije, Antiohijskega patriarhata, Aleksandrijskega patriarhata, Pravoslavne cerkve Češke in slovaških dežel, tako da je bila navzoča vsa Pravoslavna Cerkev.

Gostje so se zbrali v četrtek, 3. in v petek, 4. oktobra. V soboto zjutraj, 5. oktobra, je bila v saborni cerkvi oz. katedrali sv. arhangelu Mihaela v Beogradu moljena doksologija, posebno molitveno bogoslužje, ki se opravlja v čast obiska škofa, patriarha ali drugega arhijereja, in je samo v navzočnosti visokih pastirjev Cerkve, ki jo darujejo. Navzočni so bili tudi predstavniki rimske katoliške Cerkve, anglikanske Cerkve ter drugih Cerkev in verskih skupnosti Srbije.

Po legendi so malteški vitezi roko svetega Janeza Krstnika prinesli v Rusijo z otoka Rodosa čez Malto, ker so bežali pred turško vojsko. V Rusiji so jo pustili skupaj s čestico (relikvijo, malim koščkom) Kristusovega Križa in ikono Bogorodice Fileruse. Zadnji ruski cesar Nikolaj II. Romanov je vse relikvije poklonil srbski kraljevski družini Karađorđević. V začetku druge svetovne vojne je mladi jugoslovanski kralj Peter vse trije relikvije pustil v manastiru Ostrogu v Črni Gori. Roka svetega Janeza Krstnika je še danes v srbskem pravoslavnem manastiru na Cetinju, kjer je sedež Metropolitije crnogorsko-primorske.

Veliko ljudi se je prišlo poklonit in počastit svete relikvije, ki so jih iz niške stolne cerkve Svete Trojice in svetih Nadangelov prenesli v novo cerkev sv. Konstantina in Jelene v Nišu, kjer so naslednji dan obhajali slovesno liturgično bogoslužje.

V nedeljo, 6. 10., so obhajali osrednjo sveto arhijerejsko liturgijo, ki jo je daroval njegova vsesvetost Patrijarh vaseljenski (ekumenski) Bartolomej, na ploščadi pred cerkvijo sv. cesarja Konstantina in njegove matere sv. cesarice Jelene v Nišu. Sodelovali so jeruzalemski patrijarh Teofil; moskovski in patrijarh vse Rusije Kiril; srbski patrijarh Irinej; arhiepiskopi, metropoliti in episkopi drugih pravoslavnih Cerkev, episkopat Srbske Pravoslavne Cerkve, dijecezalni in meniški duhovniki. Liturgija je bila v srbsčini, grščini, cerkvenoslovanščini, ruščini, posamezni deli pa v arabščini, gruzijsčini, poljščini, bolgarščini, češčini in slovaščini.

Pri bogoslužju je bilo navzočih veliko menihov, meniških sester, predstavnikov krščanskih Cerkev, drugih verstev in cerkvenih družb, ljud-

stva, romarjev, članov vlade, predsedniki Srbije in Republike Srpske, kraljevska družina Karađorđević, mestne oblasti, predstavniki diplomacije drugih držav, predstavniki družbenega, kulturnega in političnega življenja ter vojska in policija. Papežev delegat na slovesnosti v Nišu je bil msgr. Jozef Tomko, nadškof in kardinal iz Slovaške, prefekt emeritus Kongregacije za evangelizacijo narodov v Vatikanu. Sveta liturgija je potekala okrog štiri ure in so jo prenašali Radio-televizija Srbije, RT Republike Srpske, niška radio-televizija, cerkveni niški radio Glas ter druge pravoslavne cerkvene radijske postaje iz Srbije in pravoslavni cerkveni radio Svetigora iz Črne Gore.

Po svetem obhajilu so sledile pridige (homilije) carigrajskega patriarha in srbskega patriarha Irineja, nagovor episkopa Irineja bačkega in novosadskega, ki je portparol srbske pravoslavne Cerkve ter je v imenu Cerkve prebral imena tistih, ki jim je patriarh Irinej podelil red sv. cesarja Konstantina Velikega. Red ali orden Konstantina Velikega so prejeli predsednik in člani vlade, kraljevska družina Karađorđević, predstavniki vojske Srbije, katoliške in anglikanske Cerkve, veleposlaniki Vatikana, Slovenije, Avstrije, Rusije, Grčije, Cipra, reda malteških viteзов, Ukrajine, Belorusije in drugi.

V ponedeljek, 7. oktobra, so vsi poglavarji in ostali arhijereji z duhovniki, menihi in veliko verniki bili v Podgorici, glavnem mestu Črne Gore, kjer je bila posvečena saborna cerkev Kristusovega vstajenja (Vaskresenja Hristovog) in je v sestavu Srbske pravoslavne Cerkve, Mitropolije crnogorsko – primorske, ki je kanonsko edina pravoslavna Cerkev v tej državi. Tudi ta slovesnost je bila v okviru obhajanja velikega jubileja milanskega edikta. Po slovesnostih v Podgorici so svete relikvije prenesli nazaj v Cetinjski manastir, kjer je sedež mitropolije, meniška šola in pravoslavno bogoslovje sveti Petar Cetinjski.

Sklep državnega proslavljanja jubileja 1700 let milanskega edikta je bil v torek, 8. oktobra 2013, ko je na velikem odru narodnega gledališča v Beogradu bila premiera opere *»In hoc signo«* (V tem znamenju) skladatelja don Marka Frizine, libreto in režija Dejan Miladinović, v izvedbi Narodnog pozorišta v Beogradu. Opera govori o velikem dogodku iz leta 313 in o poganskem življenju Rima, ki je takrat v vsakem pogledu zapadel v dekadenco. Opera v kombinaciji s filmom daje pregled mučeništva kristjanov vse do Konstantinovega spreobrnjenja. Opero so

si ogledali vsi visoki dostojanstveniki iz pravoslavnih Cerkev, rimsko katoliške Cerkev, Islamske skupnosti Srbije in drugih verskih skupnosti, tudi državni vrh in veliko diplomatov iz drugih držav, pripadniki vojske, policije, kulturni delavci in mnogi drugi, ki so prišli pogledat to znano in pomembno glasbeno delo.